

הצווי: "ואהבת לרעך כמוך", או "אהוב את שונאך" (אהבת הקרוב והרחוק) מבוסס על ההרגשה המיספית של אחדות האנושיות כולה. על ההכרה, שכלנו קורצנו מחומר אחד, שראשיתנו ואחריתנו אחת היא. ההרגשה הזאת מניחה יסוד רוחני, יסוד נצחי באדם. בלי אמונה בנצחיות, בלי אמונה בהמשך של ההתפתחות האנושית גם מעבר לסף המות; בלי אמונה בהגשמה של האפשרות הנצחית באדם, בלי אמונה באלהים, המקור והנושא של נצחיות זו, בלי אמונה אלמנטרית זאת—כל אתיקה וכל ארגון תרבותי נידונים להרס. האמונה באלהים היא האמונה בנצחיותנו אנו: נצחיות האישיות הרוחנית והאנושיות כולה. זהו היסוד היחידי האיתן, שעליו אנו יכולים לבנות את כל בנינו התרבותי לעתיד. בלי יסוד זה כל תרבות וכל ארגון חברתי הם בבחינת בונה ביה על החול; והגושיות שאינה מכירה ביסוד היסודות הנה, סופה התנוונות וירידה גמורה. בלי יסודות דתיים אלמנטריים לא יתכן שום בנין חברתי בר קיימא. שום יצירה תרבותית, בעלת ערך נצחי. כל נסיון לבסס את האקונומיה על חוקים כלכליים טהורים מוכרח להביא לידי קטסטרופה כלכלית וסוציאלית. ארגון כלכלי שאיננו רוצה לקבל את כוונתו מתוך חוקים מוסריים, חותר בעצם ידיו תחת קיומו. אותו הדין ביחס לפוליטיקה, אם הרעיון של אחדות האנושיות כלה לאורגניסמוס אחד, אינו עומד בסני עיניה. א"כ אנו רואים, שקיומה והצלחתה של האנושיות תלויים בהשפעה ההדדית וקביעת הדרגה נכונה בין השטחים השונים היוצרים את תוכן חייה. רק ארגון המעמיד את התרבות הרוחנית במרכז ואת

הפוליטיקה והכלכלה בהיקף, רק ארגון כזה נושא בתוכו הבטחה לאורך ימים; כל ארגון אחר לא יצלה. אותו הדין ביחס לאורגניסמוס האישי, כמו האורגניסמוס החברתי. שלטון של כוחות רוחניים על טבעיים יוצרים את תנאי הבריאות גם פה וגם שם. זאת היא התבנית של הארגון הקוסמי. כוחות אלהיים אישיים מהווים בו את המרכז. מסביב להם מאורגנים כוחות רוחניים מוסריים וכוחות טבעיים יוצרים בו את הפריפריה הקיצונית. לפי התכנית הזאת בנה משה את הארגון התרבותי והחברתי של העם בומנו וככה גם אנו צריכים לבנות. הכחות בקוסמוס, בחברה, באדם הם אותם: אתמול, היום וגם מחר. ורק פרופורציה נכונה ביניהם מבטיחה הצלחה לאורך ימים. באופן מקביל בנוי גם האורגניסמוס האישי: המרכז האישי מהו ניצוץ אלהי, ניצוץ של אור, אור רוחני. מסביב לו מרוכזים כחות רוחניים מוסריים— כחות הרצון, המחשבה והרגש וכעין מסגרת חיצונית מהוה הגוף הטבעי עם היצרים של הזנה והפריה. הניצוץ האלהי בתוכנו מבטיח לכל אחד חדירה ואזרחות בתוך עולם של כוחות אלהיים אישיים. אבל רק אז, אם נמלא את תעודתנו: תעודת האדם בתוך העולם—תעודת מתווך בין אלהים והטבע, תעודת מכוון את גלי האור הזורמים מתוך המרכז האלהי לתוך הפריפריה הטבעית לשם השלמת הבריאה. רק אז אם נשתתף בפועל ובהכרה ברורה במפעל האלהי, מפעלה הקוסמי של הבריאה, אם נקבע את חיינו בהתאם להתעודה הזאת נוכל להקרא שותפים לבורה.

סקירות אמנותיות - ספרותיות

דוד פרישמן

(במלאת 10 שנים למותו - י. אב תרפ"ב - תרצ"ב)

הבהירה. הוא העריך את הדברים הפשוטים והרגילים, האמורים כהגיון ובטעם, ביריעת והבנת. דברים כהויתם וכשמעם הפשוט והרגיל, בלי התנפחות והתגנרות. וזה סוד סגנונו, הקל והפשוט, הבהיר והשקוף, הרך והמלטף, והרוקד ונוקב כאחד. וזה סוד נשמתו—אותה הנשמה הזכה, הערה, הקולטת כל זעק קל וכל רעש, והפולטת כבורה מעט דבש ומעט עוקץ... רומה נשמתו לאותה תחנת-כח סרכזית שכמה וכמה צנוורות של יצירה מסתעפים מסנה, שכמה וכמה חושי-חשמל דקים מפיצים את אורה וזוהו. רומה הוא לאותו הנהר השוטף בגאון, וממלא את כל גרות פלגיו הרבים. פלג אחד—שירה, פלג שני—תרגומים מצוינים ונפלאים במינם. פלג שלישי—אותיות פורחות-פיליזונים קלילים ושנונים מלאים רעיונות מקוריים ומעניינים. פלג רביעי—והוא הגדול ביותר, בקרת, מכתבים על הספרות, פאר הבקרת בספרות העברית, בקרת אמיתית, בלי כל משוא פנים, בלי כל רגשי-ידידות עם פלוגי המחבר ואלמוני היוצר. פלג חמישי—ספורים ריאליסטיים, מבחר הנובילה העברית שבספרותנו החדשה. פלג ששי—עורך ומריל, עורך צעיר ורענן, והוא אבי הספרות הצעירה והרעננה שהתגלתה במספרות "רשפים", "הדור", "הבוקר" וגם בהתקופה שלו. ופלג הפלגים—פרישמן האישי, בעל ההומור המצוי, החריף והשנון, אשר שיתח- החולין שלו, אגרותיו ופתקאותיו הם גופי-תורה, גופי-הלכה, כרך כל הגדולים והגאונים המחוננים ברגש וכשרון, במחשבה ודעת.

הוא היה אחר מאנשי-האשכולות, שיינם יין משומר, חזונם— חזות נצח ומעין יצירתם—הדרת הגניוס הלאומי.

צבי קרול

במכתבו האבסטרקטיבי לש. 5. ציפרון אנו קוראים סיקה זו: "רוח מסקונית ורוח שירה היו באמת הרוחות המנשבות בי כומן אחד גם יהד, ולא חדלה התגנרותן מקרבי עד היום הזה". ואכן, כזה היה האישי, משורר פיוטן מלידה, מתרפק על המוות ומתיחד עם השכינה, רך וענוג, שלו ונעים. ומבצע השני, מיסר ומבקר, מנתח ומכיר, מצליף בשבט אמרותיו השנונים, החודרים למעמקי-לבב, ונכנסים לכושר כרצונית ביה-הדין.

הוא היה המורה של הספרות העברית החדשה. מורה—במונח הפשוט של המלה. מורה ומלמד את דרכי-הכתיבה ואמנות היצירה. אותה החוכרת הקטנה והצנוטה שהופיעה לפני חמישים שנה, "תהו ובהו" ושחוללה מערה בעולם ספרותנו נעשתה ברבות הימים, לספרות-הספרים של ספרותנו, "לשחן-ערוך" של הספרות. הוא שלח את חציו החרים והשנונים בכל אבירי-הספרות של הימים החם. פרץ סמולנסקין, הארזי, ילג, ליניבבלום, יהלל, אחר-העם, ברנפלה, ועוד ועוד, כל הדור הספרותי האחרון במשך ארבעים שנה עבר תחת שבט בקרתו, וכל הדור הספרותי הזה למד ממנו. קבל ממנו. כי הוא הביא לספרותנו את המעם היפה, הוא הכניס לספרותנו את הרוח האירופית החיה ומספררת. במטאמא השמר שאמא את כל הכאשה והעווכה שבהיכל ספרותנו והכל בצורה קלילה ושנונה, בפליטון נחמד, במכתב אל ידידתו, ובאותיות פורחות. סכל לא יבול את כל הבטלנות והרקבון ששלמו בתחומי-ספרותנו. אותה "הרעצענמראליזאציאן הרעמאגאנית"—כלומר, המליצה השרופה והנכונה ששלמה שלטון בלי-מצרים, ושהיתה סמל וכופת לכל הריקנות האינמה שמלאה את ספרותנו—היתה שנאות נפשו, תועבת לבבו. הוא אהב והעריך את הפשטות